

Ontwikkeling kredietunies en de mogelijke rol provincie Noord-Brabant

1. Inleiding

Tijdens de begrotingsbehandeling in Provinciale Staten op 6 december jl. is door de fractie van het CDA een vraag gesteld over de mogelijke rol van de provincie bij de ontwikkeling van Kredietunies. Een voorbereide motie over dit onderwerp is aangehouden na een toezegging van GS bij monde van gedeputeerde Pauli om hierover een notitie aan PS te zullen sturen. De betreffende notitie treft u hierbij aan.

In deze notitie gaan we in op de ontwikkeling van kredietunies in Nederland en in Brabant. We beschrijven tevens andere vergelijkbare financieringsinstrumenten voor het MKB. Tenslotte gaan we in op de mogelijke rol van de provincie bij de verdere ontwikkeling van kredietunies.

2. Wat zijn kredietunies?

De ontwikkeling van kredietunies in Nederland is van betrekkelijk recente datum. De eerste ontwikkelingen dateren van 2010. Kredietunies zijn gebaseerd op het model van de Credit Unions in de Angelsaksische landen, die al een langere historie kennen. Aanleiding is de terugtrekkende beweging van de banken in het verstrekken van kredieten aan het MKB. Hierdoor krijgt een toenemende groep MKB bedrijven niet langer toegang tot kredietverlening. Tegelijkertijd zijn er MKB bedrijven die middelen beschikbaar hebben om te investeren en daarvoor onvoldoende investeringsmogelijkheden zien. Een kredietunie wil beide partijen bij elkaar brengen door middel van coöperatieve kredietverlening. Met andere woorden; ondernemers financieren ondernemers zonder tussenkomst van een bank.

Zowel de financierende ondernemer als de ondernemer die een lening ontvangt zijn lid van de betreffende kredietunie. Dat is een coöperatieve vereniging die zich richt op een bepaalde branche, sector of regio. De kredietunie trekt geld aan van leden van de coöperatie en/of van professionele partijen en leent dit uit aan andere leden van de coöperatie. Dat geeft leden van de kredietunie de mogelijkheid om samen te investeren in de eigen branche of regio en het investeringsrisico te delen zonder winst oogmerk. De kredietunie heeft een kredietcommissie die beslist over de kredietverlening. Vaak worden professionele partijen ingeschakeld om de kredietbeoordeling te doen. (bijvoorbeeld Qredits).

Er zijn twee modellen op basis waarvan een kredietunie zijn activiteiten kan organiseren:

1. *Bemiddelingsmodel*; via de kredietunie worden ondernemers die middelen beschikbaar hebben gekoppeld aan ondernemers die geld willen lenen. De kredietunie zoekt de partijen bij elkaar en beoordeelt de kredietaanvraag. De uitlenende ondernemers nemen zelf de verantwoordelijkheid voor het verstrekken van de lening. Soms nemen ze ook een coachende of adviserende rol op zich.
2. *Financieringsmodel*; leden van de coöperatie brengen vermogen in middels certificaten of obligaties, dat via de kredietunie kan worden ingezet voor het verstrekken van leningen. Voor dit model gelden nog wettelijke beperkingen op basis van de Wet Financieel Toezicht (WFT), waardoor kredietunies alleen eeuwigdurende ledencertificaten mogen uitgeven. Dit is voor een deelnemer niet interessant omdat deze op dit moment nog niet verhandelbaar zijn.

Hierdoor kan de deelnemer dus niet vrij over zijn inbreng beschikken mocht dat wenselijk zijn. De bereidheid om geld in te brengen is dan ook gering.

3. Landelijke ontwikkelingen

Samenwerkende Kredietunies

Sinds de eerste ontwikkelingen rond kredietunies in 2010 zijn er initiatieven ontstaan om deze landelijk te bundelen. Het ministerie van EZ heeft deze eerste initiatieven tot samenwerking met een startkrediet ondersteund. Door onenigheid heeft dit geen resultaat opgeleverd. Vervolgens is een tweede initiatief ontstaan en is op 3 oktober 2013 de Vereniging Samenwerkende Kredietunies opgericht. Initiatiefnemers hiervan zijn een vijftal kredietunies:

- Bovag als initiatiefnemer achter de KMO (Kredietunie Mobiliteitsondernemers)
- NBOV als initiatiefnemer achter de KBO (Kredietunie Bakkerij Ondernemers)
- Kredietunie Midden-Nederland
- Kredietunie Zeeland
- Kredietunie Brabant

De Vereniging staat onder voorzitterschap van Jan Kamminga. Directeur is Georgina Friederichs, die voordien betrokken was bij de oprichting van Qredits. Het ministerie van EZ verleent subsidie.

De Vereniging richt zich onder meer op de ondersteuning van leden en aspirant-leden, op kwaliteitsbevordering van kredietunies en het ontwikkelen van kwaliteitseisen. Inzet is om een kwaliteitskeurmerk te kunnen verstrekken aan kredietunies. Daarover wordt overleg gevoerd met de Nederlandse Bank.

Wetgeving in voorbereiding

Om de beperkingen van de financiering van kredietunies op te heffen heeft het CDA kamerlid Van Hijum een wetsvoorstel in voorbereiding. De verwachting is dat medio 2014 de inhoud van dit wetsvoorstel in de Tweede Kamer beschikbaar zal zijn.

Goedkeuring AFM

Om als Kredietunie te kunnen functioneren is een AFM vergunning vereist. Voor beginnende kredietunies zijn hiermee de nodige kosten gemoeid.

Beleid Ministerie EZ

Het ministerie van EZ heeft in het kader van het bedrijvenbeleid als inzet om ondersteuning te bieden aan de ontwikkeling van alternatieve financieringsvormen, die het MKB minder afhankelijk kunnen maken van bankfinanciering. De ontwikkeling van kredietunies ziet het ministerie als een van de mogelijkheden hiertoe.

Ontwikkelingen in andere provincies

Het is bekend dat er in twee provincies ook kredietunies in ontwikkeling zijn, namelijk in Utrecht en in Zeeland. Deze kredietunies zijn ook lid van de Samenwerkende Kredietunies. In beide gevallen hebben de provincies direct of indirect kenbaar gemaakt de ontwikkeling te willen ondersteunen. In Utrecht is via de Economic Board Utrecht, waarin de provincie deelneemt, een lening van € 50.000 verstrekt voor de financiering van de opstartkosten. In Zeeland is sprake van steun in de opstartkosten en wordt een financiële participatie overwogen.

4. Kredietunies in Brabant

De provincie is bekend met een tweetal initiatieven van kredietunies in Brabant. Dit zijn de Kredietunie Brabant en MILK.

De Kredietunie Brabant (KUB) is een coöperatieve kredietvereniging voor Zuidoost Brabant. De KUB richt zich in eerste instantie op innovatieve MKB bedrijven in de regio Zuidoost Brabant die actief zijn in de sectoren industrie, ICT, handel, logistiek en cultuur. KUB komt voort uit het bestuur van de Stichting Innovatie Project Nuenen (Stip), dat sinds 2006 ongeveer 60 regionale MKB bedrijven heeft gesteund bij innovatieprojecten. KUB wil kredieten verschaffen tussen de € 50.000 en € 250.000 per kredietnemer. KUB is in december 2013 opgericht. Inzet van KUB is om vanaf het tweede kwartaal 2014 de eerste kredieten te kunnen verschaffen. De ambities zijn om geleidelijk te groeien naar een jaarlijkse kredietverlening van € 3,6 miljoen in 2017. KUB beschikt nog niet over een AFM vergunning. KUB is een van de initiatiefnemers en lid van Samenwerkende Kredietunies. KUB werkt vooralsnog alleen via het bemiddelingsmodel.

MILK; MILK Kennis&Krediet Coöperatie I U.A. is een kredietunie van, voor en door ondernemers. MILK is gevestigd in Amsterdam en faciliteert kennis en krediet om ondernemers beter te laten opereren. Ze wil daarmee een alternatief bieden voor de gevestigde orde. MILK heeft op dit moment 48 leden en wordt beheerd door een beheersmaatschappij; MILK Resource Company BV. De beheersmaatschappij beheert tevens een community op internet van meer dan 600 leden en enkele portals. MILK maakt gebruik van de inleg van kapitaal van de leden en van andere financiers. De leden van de coöperatie ontvangen een rente op hun risicodragende inleg en eventueel een winstuitkering. De directie is in het handen van MILK Resource Company. De ingelegde gelden worden gebruikt voor financiering aan MKB ondernemers. MILK zegt te voldoen aan de vereisten van de Nederlandse Bank en de AFM.

Hoewel gevestigd in Amsterdam wil MILK haar activiteiten verbreden naar andere regio's waaronder Brabant. MILK is in gesprek met Samenwerkende Kredietunies over een mogelijk lidmaatschap.

5. Andere financieringsregelingen voor het MKB

Naast kredietunies zijn er diverse financieringsregelingen voor het MKB beschikbaar of in ontwikkeling. Het ministerie van EZ kent diverse instrumenten gericht op MKB financiering. Te denken valt aan de BMKB (Borgstellingsregeling MKB), de Groeifaciliteit en het Innovatiefonds MKB+ dat o.m. innovatiekredieten verstrekt en ondersteuning geeft aan particuliere fondsen voor het MKB, zoals seedfondsen. Verder kunnen genoemd worden het MKB Obligatiefonds, crowdfunding gericht op MKB en Qredits dat recentelijk een aanmerkelijke verruiming van haar kredietmogelijkheden heeft gekregen en nu leningen tot € 250.000 kan verstrekken. De provincie is samen met andere partijen waaronder de BOM en Brainport onder meer betrokken bij het opzetten van Brabants Vermogen, een initiatief gericht op het koppelen van Business Angels aan nieuwe innovatieve startende bedrijven. Ook in andere provincies bestaan Business Angels netwerken met vergelijkbare doelstellingen. Hiernaast zijn er ook regionaal fondsen in ontwikkeling die gericht zijn op MKB financiering, waaronder in Den Bosch. Voor jonge, startende innovatieve bedrijven zijn er mogelijkheden via de valorisatieprogramma's zoals Bright Move, Starterslift en het programma in NoordOost-Brabant. Hiernaast zijn er de diverse provinciale fondsen bij de BOM, zoals Innovatiefonds, Life Science en Health fonds, Biobased fonds en Cleantech fonds.

6. Kredietunies en het provinciaal beleid

In het kader van de versterking van het innovatievermogen en de economische groei in Brabant hecht de provincie groot belang aan de beschikbaarheid van particulier kapitaal. Bedrijven kunnen alleen groeien en innoveren als ze kunnen beschikken over voldoende financieringsbronnen. In het tienpuntenplan van het Economisch Programma Brabant 2020 (PS 11mei 2012) staat daarom onder punt 8 opgenomen dat de provincie zich inspant voor het mobiliseren van (groei)kapitaal voor de clusters in de vorm van bedrijfsfinanciering. Inzet is het mobiliseren, organiseren en toegankelijk maken van privaat kapitaal voor het MKB via onder andere een business angels netwerk en actieplan groei. Inmiddels zijn daartoe ook concrete initiatieven genomen onder meer door ondersteuning van Brabants Vermogen. Verder is in juni 2013 besloten tot de instelling van een Innovatiefonds van €125 miljoen uit de middelen van de Investeringsagenda. Dit fonds is ondergebracht bij de BOM en in december 2013 operationeel geworden.

De middelen van het Economisch programma en de investeringen vanuit de Investeringsagenda via het Innovatiefonds zijn primair gericht op de financiering van innovatieve bedrijven en maatschappelijke opgaven. Bewust is gekozen voor de focus op innovatieve bedrijven om het effect van onze inzet zo groot mogelijk te maken. De kredietunies hebben een bredere doelstelling en reikwijdte en kunnen ook andere MKB bedrijven omvatten. Hoewel erkend kan worden dat voor het MKB breed er sprake is van een knellend financieringsprobleem en terughoudende financieringsbereidheid bij banken, is er tot dusverre geen actief beleid gevoerd om in te spelen op de financieringsproblematiek voor de gehele groep MKB bedrijven. We juichen het echter toe dat MKB ondernemers zelf het initiatief nemen om de gevoelde knelpunten op te pakken en hiervoor arrangementen te maken, zoals via de kredietunies. Wel is het van belang dat de kwaliteit van dit soort arrangement is geborgd zodat eventuele deelnemers geen onnodige risico's lopen.

Het past binnen de kaders en doelstellingen van ons Economisch Programma om als provincie de ontwikkeling van kredietunies positief te bejegenen en in de opstartfase waar mogelijk en nodig te ondersteunen. Dit onder de voorwaarde dat de kredietunies ook daadwerkelijk bijdragen aan de versterking van het financieringsvermogen voor innovatieve bedrijven, dat de kwaliteit er van is geborgd en dat de kredietunies een Brabant brede of regionale inbedding hebben. Voor eventuele financiële ondersteuning zullen we gebruik maken van de nog beschikbare budgettaire ruimte van het Economisch Programma. Deze is echter beperkt en al vrijwel geheel gecommitteerd. Omdat kredietunies in principe zelfvoorzienend moeten kunnen zijn, achten we een subsidie minder passend en komt alleen een lening om opstartkosten te overbruggen in aanmerking. We zullen bezien of hiervoor nog nadere regelingen moeten worden getroffen, zoals het opstellen van een beleidsregel.

Voor wat betreft eventuele financiële deelname kunnen kredietunies, net als andere particuliere investeerders een beroep doen op het Innovatiefonds. Binnen het Innovatiefonds bestaat de mogelijkheid om te investeren in fondsen van derden. Ook zou op ondernemingsniveau sprake kunnen zijn van cofinanciering. Het is wel de vraag of kredietunies en hun deelnemers passen binnen de criteria en voorwaarden van het Innovatiefonds, aangezien dit fonds in overwegende mate via participaties werkt terwijl het kredietfonds uitsluitend werkt met leningen. Het is aan de fondsmanager BOM om te beoordelen of kredietunies of eventuele individuele aanvragen passen in de gestelde criteria en voorwaarden van het Innovatiefonds.

7. Conclusies

1. De ontwikkeling van kredietunies in Nederland is van zeer recente datum (2010) en er zijn feitelijk nog geen concrete ervaringen of resultaten van kredietunies bekend. Kredietunies zijn een van de mogelijkheden die worden aangegrepen om de momenteel gevoelde knelpunten in de financiering van MKB bedrijven aan te pakken. Hiernaast zijn andere ontwikkelingen gaande, zoals crowdfunding en business angels netwerken.
2. De provincie is bekend met twee kredietunies die in Noord-Brabant activiteiten willen ontplooiën, namelijk de Kredietunie Brabant en MILK.
3. Het ministerie van EZ ziet kredietunies als een van de mogelijkheden om kredietmogelijkheden voor het MKB te verruimen en om de afhankelijkheid van bankfinanciering te verminderen. Daarom wordt actief ondersteuning gegeven aan deze ontwikkeling via onder meer de Samenwerkende Kredietunies
4. Kredietunies zijn momenteel nog onderhevig aan wettelijke beperkingen waardoor de financiering van kredietunies nog grote belemmeringen kent. Er is wetgeving in voorbereiding op initiatief van CDA Tweede Kamerlid Van Hijum die hier wat aan wil doen, maar onduidelijk is nog hoe en wanneer hierover duidelijkheid komt.
5. Ons college juicht het toe dat MKB ondernemers zelf het initiatief nemen om door middel van kredietunies de gevoelde knelpunten op het terrein van MKB financiering op coöperatieve basis aan te pakken, mits de kwaliteit hiervan is geborgd zodat eventuele deelnemers geen onnodige risico's lopen.
6. Het past binnen het economisch beleid van de provincie om in de opstartfase de ontwikkeling van kredietunies te ondersteunen. Voorwaarde is dat kredietunies daadwerkelijk bijdragen aan de versterking van het financieringsvermogen voor innovatieve bedrijven, dat de kwaliteit van de kredietunies is geborgd en dat er sprake is van een Brabant brede of regionale aanpak. Voor wat betreft de borging van de kwaliteit zullen we samenwerking zoeken met de landelijke Samenwerkende Kredietunies. Voor eventuele financiële ondersteuning zullen we gebruik maken van de nog beschikbare budgettaire ruimte van het Economisch Programma. De ondersteuning dient passend te zijn bij het karakter van de kredietunies als zelfvoorzienende private organisaties en zal daarom in principe in de vorm van een lening plaatsvinden.
7. Eventuele financiële deelname in kredietunies of in deelnemende ondernemingen dient te verlopen via het Innovatiefonds Brabant en door de fondsmanager BOM getoetst te worden aan de criteria en voorwaarden van het fonds.